

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В КИЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ЧИННИКИ ЇХ ФОРМУВАННЯ

Ключові слова: соціально-демографічна ситуація, соціально-демографічний процес, розселення, соціальні негаразди

Вступ. Постановка проблеми. Соціально-демографічні процеси, що характерні для нашої держави, внаслідок трансформації суспільних відносин дедалі частіше стають важливим об'єктом дослідження суспільно-географічної науки, адже вони значною мірою відображають ряд змін, які постійно відбуваються у в усіх ланках життєдіяльності населення.

В останні десятиліття для України характерна демографічна криза, яка набуває стабільного характеру, та суттєво впливає чи не на всі компоненти суспільних відносин, тому дослідження різноманітних чинників, що впливають на соціально-демографічну ситуацію та соціально-демографічні процеси, є пріоритетним завданням наукових досліджень в державі.

Вивчення соціально-демографічних процесів на території України у регіональному зрізі дозволяє більш детально окреслити коло проблем в широкому спектрі демографічних процесів, їх соціальних взаємозв'язків та визначити шляхи оптимізації складного процесу соціально-демографічного розвитку.

Зважаючи на низку особливостей географічного положення та соціально-економічного розвитку, Київська область є одним з найбільш цікавих регіонів, де на особливу увагу дослідників заслуговують саме соціально-демографічні процеси. Це можна підтвердити багатьма фактами: розташування столиці України – м. Києва на території області, наявність агломеративних утворень, прикордонність території, порівняно високий соціально-економічний розвиток регіону, давня, багата подіями, історія краю тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання зміни соціально-демографічної ситуації у перехідний до ринку період та впливу демографічної складової на інші сфери життєдіяльності населення знайшли певне відображення у наукових дослідженнях українських вчених, проте на обласному рівні ця тема висвітлена не повною мірою.

В цілому дослідженню різноманітних аспектів і проблем соціально-демографічних процесів у регіонах присвячено праці таких вітчизняних і зарубіжних учених, як І. Гукалова, В. Джаман, А. Доценко, І. Дудник, П. Коваленко, С. Ковальов, Г. Лаппо, Я. Олійник, В. Покшишевський, А. Степаненко, М. Фащевський та ін.

Постановка мети та завдань. Мета даного дослідження полягає у аналізі сучасного стану соціально-демографічних процесів у Київській

області, оцінці головних чинників, а також просторовому аналізу основних складових елементів соціально-демографічних процесів в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Соціально-демографічний розвиток регіону передусім відображають демографічні показники, що виражають динаміку чисельності населення, його статеву-вікову структуру, природний та механічний рух населення, зокрема народжуваність, смертність, природній приріст, шлюбність, міграція, віково-статевий склад, сімейний стан, рівень освіти, характеристики складу населення (расовий, мовний, етнічний, релігійний тощо) [5, с.126]. При дослідженні соціально-демографічних процесів важливе місце займають й наукові уявлення про соціальну сферу. В ній реалізуються соціальні потреби та інтереси окремих груп та спільностей, відносини суспільства та особи. Вона охоплює умови праці, здоров'я та дозвілля. Соціальну сферу становлять соціально-побутові умови життя людей, система освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення тощо.

При аналізі соціально-демографічної ситуації в Київській області було виділено *основні чинники*, що впливають на її формування протягом тривалого періоду та зумовлюють нинішні зміни у її структурі.

Історичні передумови заселення та соціального розвитку Київщини тісно пов'язані з особливостями еволюційного становлення протягом тривалого часу нинішнього обласного центру – міста Києва.

Загалом Київська область має дуже давню історію заселення. В основні історичні періоди розвитку регіону утворювались різні за формами, величиною та людністю поселення. Перші поселення на території області з'явилися за часів пізнього палеоліту, близько 20 тис. років тому, Чисельність населення проживаючих на нинішній території регіону поступово зростала, а на його розміщення та густоту визначальний вплив мала наявність значного центру соціально-політичного життя – міста Києва, що мав і має потужну притягальну силу. Власне Київську область було утворено 27 лютого 1932 року.

Аналіз історичних відомостей про демографічні показники, соціальний стан регіону, темпи заселення та особливості розселення дають змогу стверджувати, що *розвиток промисловості та будівництва, зміцнення соціальної інфраструктури* (особливо в ХХ столітті) мали найбільший вплив на протікання соціально-демографічних процесів на Київщині.

В 1950-60-і роки активно формується приміська зона Києва. Один за одним статус міста отримують Бориспіль, Боярка, Бровари, Ірпінь (1956 р.), Вишгород (1968 р.), Вишневе, Кагарлик (1971 р.) та ін. Значно зростає кількість населення в містах. Менш ніж за двадцять років вона збільшилась: в Борисполі, Боярці та Броварах удвічі, в Ірпені – втричі, у Василькові – у півтора рази. Розвивається приміський промисловий комплекс. Основними промисловими об'єктами того часу стають Київська ГЕС (Вишгород, 1964 р.), Трипільська ТЕС (Українка, 1964 р.), завод порошкової металургії (Бровари, 1963 р.), завод пластмас (1964 р.), кранобудівний завод (1967 р.) та завод "Світлотехніка" (Бровари, 1957 р.), Київська фабрика дитячого

одягу (Боярка, 1956 р.), завод шкіряних виробів, майоліковий, холодильників, мототехніки (Васильків, 1957-1958 рр.), меблева фабрика, завод приладобудування (Ірпінь, 1965-66 рр.), заводи "Червоний Жовтень", "Темп", електронагрівачів (Фастів, 1948-1950 рр.), завод шкіряних виробів (Баришівка, 1960 рр.), численні комбінати харчової промисловості та ін. В 1965 році в м. Бориспіль збудовано аеропорт, який отримав статус міжнародного [7].

Такі особливості розвитку Київщини дають змогу стверджувати, що територіальна структура господарства і розселення населення, поряд із такими вагомими характеристиками, як природно-ресурсний потенціал, економіко-географічне та геополітичне положення, є визначальними у формуванні соціально-демографічної ситуації досліджуваного регіону.

Київщина входить у десятку найбільш індустріально розвинутих областей України. З урахуванням особливостей розміщення продуктивних сил на території області виділяються три господарських райони: Поліський, Київський приміський та Південний лісостеповий. Основу промислового потенціалу області становлять близько 500 великих і середніх підприємств.

Мале підприємництво є потужним ресурсом розвитку області, який спрямовано на насичення споживчого ринку товарами та послугами, створення умов для конкуренції, впровадження інновацій, наповнення місцевих бюджетів свіжими коштами, зменшення рівня безробіття, збільшення кількості працюючих в малому бізнесі. В області налічується близько 10 052 малих підприємств. У розрахунку на 10 тис. населення області припадає 57 малих підприємств [2].

Протягом 2000-2011 років середньорічні темпи приросту промислового виробництва склали у середньому 15%, що позитивно впливає на соціальний добробут населення. Нарощування обсягів промислового виробництва здійснювалось переважно за рахунок харчової, целюлозно-паперової, хімічної та нафтохімічної промисловості і машинобудування. Водночас, недостатніми темпами здійснювався розвиток легкої, деревообробної промисловості, виробництва та розподілення електроенергії, газу, води.

Розвиток агропромислового виробництва дає значний поштовх для зниження негативних соціальних та демографічних показників, зменшення територіальних диспропорцій у чисельності населення регіону. Протягом 2011 року сільськогосподарськими підприємствами вироблено 215,1 тис. тонн м'яса (у живій вазі), в тому числі великої рогатої худоби 13,7 тис. тонн, свинини 36,6 тис. тонн, птиці 164,7 тис. тонн. Лідерами молокопереробної галузі в області є відомі в країні підприємства ВАТ «Галактон», ВАТ «Яготинський маслозавод». Лідерами м'ясопереробної промисловості є ЗАТ «М'ясопереробний завод» (м. Вишневе), ТОВ «Поліс» (м. Біла Церква), ЗАТ «Аграрник» (м. Біла Церква), ТОВ «Індекс» (м. Яготин). Спиртову галузь Київщини представляють Червонослобідський, Стадницький, Трипільський і Тхорівський заводи. На Київщині діє чотири товарні біржі, які

обслуговують аграрний сектор, акредитовано 24 брокерські місця, створено 23 агроторговельні дома [7].

Нині спостерігається відцентрова тенденція зміни сільськогосподарської спеціалізації районів. На сьогоднішній день можна зазначити, що чітку сільськогосподарську спеціалізацію в Київській області мають Яготинський, Сквирський, Володарський, Тетіївський, Таращанський, Миронівський, Рокитнянський, Кагарлицький, Баришівський райони. Така ситуація формує особливі перефірійні відміни розвитку розселення – відбуваються перетворення, що відповідають подібним перетворенням в поствоєнний період у європейських державах.

Основну частку сільськогосподарських підприємств складають фермерські господарства, що виникли на основі великих колективних господарств (колгоспів). Фермерські господарства, в свою чергу, характеризуються високою продуктивністю праці при малій кількості працюючих за рахунок запровадження нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції. Потреби сільськогосподарських підприємств у скороченні персоналу призводять до зменшення густоти населення, зміни вікової структури населення в цих адміністративних районах, а відповідно збільшення негативного сальдо природного приросту, міграцій. Така ситуація, в свою чергу, призводить до занепаду дрібних населених пунктів, перетворення колишніх сіл на невеликі поселення з рекреаційно-дачними функціями.

Процеси формування розселенського ефекту території справляють вирішальний вплив на галузеву і територіальну структуру її промислового виробництва. Збільшується різноманітність галузей промисловості зростає кількість спеціалізованих видів діяльності, які здебільшого носять високотехнологічний інноваційний характер посилюється залежність показників економічної ефективності функціонування промислових підприємств від центральності місцезнаходження по відношенню до адміністративного центру області – міста Київ.

Для Київської області є характерним насичення ресурсами праці ближче до обласного центру, а насиченість засобами виробництва збільшується з віддаленням від ядра на периферійних територіях. Така ситуація також може пояснюватись відтоком працездатного населення до високо урбанізованих територій центру.

На формування соціально-демографічного розвитку регіону окрім вищезазначених чинників впливає *система розселення населення регіону*. Київська область складається із 25 адміністративних районів, 26 міст. При цьому це єдина область, яка має 13 міст обласного значення. В складі області 30 селищ міського типу. Така значна кількість великих міст та селищ міського типу призвело до того, що у структурі області більше половини (59,6%) складає міське населення. Нерівномірність розподілу населення пояснюється і тим, що у 2-х містах (Біла Церква і Бровари) проживає 28,8% всього міського населення, або 17,2% всього населення області (рис. 1).

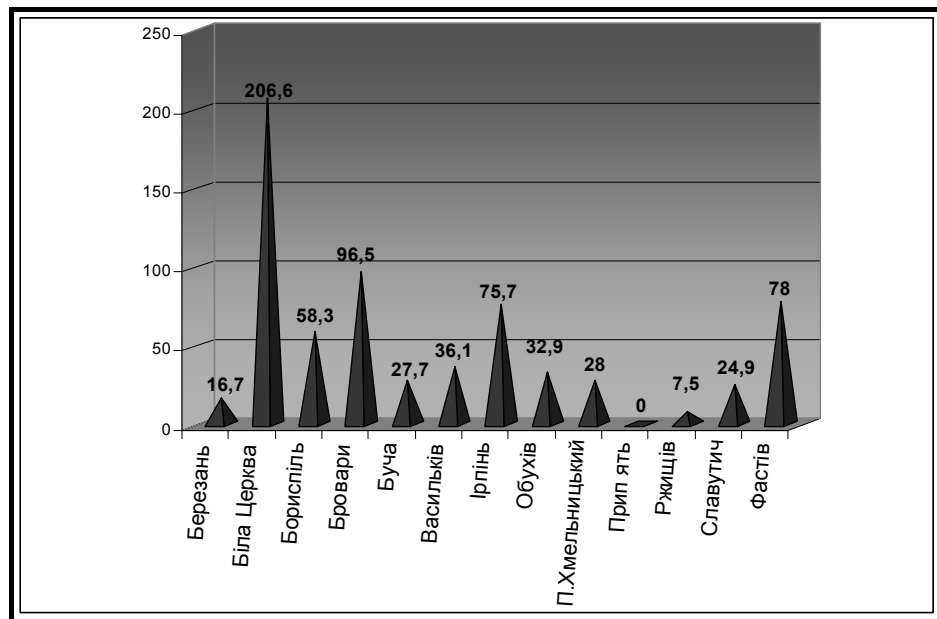

Рис. 1 – Чисельність населення в окремих містах Київської області

Станом на 1 січня 2011 р. на території області (28, 1 тис. км²) розміщено 1182 поселення, порівняно з 1995 р. поселенська мережа зменшилася на 89 поселень, або на 7%. Густота поселенської мережі області протягом 1996-2011 рр. зменшилася з 45 до 42 поселень у розрахунку на 1 тис. км² території і зараз є значно меншою від середньоукраїнської (49 поселень), що зумовлено особливостями природних умов та заселення території області.

Система розселення на Київщині більш розвинута, ніж у сусідніх регіонах з природних, соціально-економічних, геополітичних причин. Так, на 1000 км² території області припадає 0,8 міст, 1,9 міських поселень, а на 1 км² – 29,3 осіб населення міст і 37,5 – міського населення в цілому.

Селища міського типу відіграють важливу роль у розселенні міського населення Київщини. Станом на 1 січня 2012 р. 20 з 30 селищ міського типу, або 67% належало до категорії крупних та великих (з людністю понад 5 тис. осіб), в яких проживало 86% населення всіх селищ. Малих селищ лише п'ять, в яких проживало 4,5% населення. Отже, для області характерне крупноселищне розселення, що має сприятливі умови для економічного та соціального розвитку селищ. Селищна мережа області динамічна. За останнє десятиріччя відбулися такі зміни: селище міського типу Пуща-Водиця приєднане до м. Києва, Поліське та Вільча зняті з обліку у зв'язку із переселенням їх мешканців із радіаційно забруднених місць, новим селищем міського типу стала Велика Димерка Броварського району.

Сільське розселення області виявилось більш динамічним. Станом на 1 січня 2012 р. в області було 1129 сільських поселень, що на 89 або на 7% менше, ніж у 1995 році. Зменшення сільської поселенської мережі зумовлене скороченням кількості сільського населення. Відбулися зміни в структурі сільського розселення, обумовлені роздрібненням поселенської

мережі, про що свідчить зменшення середньої людності одного сільського поселення з 753 (1989 р.) до 632 осіб (2011 р.).

Соціально-демографічні процеси в Київській області перебувають під значним впливом столиці. При визначенні соціально-демографічних особливостей області та міста Київ слід зазначити, що в багатьох елементах соціально-демографічного розвитку цих утворень простежується прямо пропорційна залежність. Особливо це стосується об'єктів соціальної інфраструктури міста Києва, що зорієнтовані на забезпечення потреб населення не тільки області, а й України в цілому. Таким чином, демографічна ситуація в місті Київ характеризується позитивними показниками, а саме: сприятлива статеві-вікова структура населення, найвища тривалість життя, переважаюча частка репродуктивного населення за рахунок позитивного сальдо міграції та відповідно постійний розвиток об'єктів соціальної інфраструктури. Наявність великої кількості робочих місць достатньою мірою забезпечує працездатне населення, що нівелює в майбутньому можливість соціальних конфліктів.

Щодо *динаміки чисельності населення*, то наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. кількість населення області зазнала значних змін. У доперестроєвний період, тобто до 1985 року, спостерігалася тенденція до постійного зростання кількості мешканців області, що сформувалася за радянських часів. З початком реформування суспільства ця тенденція ще тривала, а негативні тенденції почали спостерігатися з 1993 р. Цього року зменшення чисельності населення становило 10,3 тис., а в наступні роки – на рівні 15-17 тис. осіб. При цьому сільське населення зменшувалося швидше, ніж міське (рис. 2). Всього за 1996-2011 рр. населення області зменшилася на 7%, причому міського – на 3%, а сільського – на 12,3%. Станом на 1 січня 2011 р. загальна кількість населення області становила 1,7 млн. осіб, з них 59,5% – міське [2].

Вказані зміни кількості та структури населення стали наслідком соціально-економічних трансформацій.

Природний приріст населення Київської області відображає в цілому загальноукраїнські тенденції і може бути моделлю аналізу демографічної ситуації в країні. Серед основних причин такого стану можна назвати: економічну нестабільність, напруженість на ринку житла, при якому молода сім'я практично не має шансів на отримання окремої квартири.

Протягом 2011 р. в Київській області спостерігалася *природне скорочення населення*, що склало 14087 осіб, або 0,8% від усього населення області. При цьому смертність перевищувала народжуваність практично у 1,3 рази. Найгірші показники спостерігаються серед населення сільської місцевості. Так, смертність в сільській місцевості у 2,4 рази вища за смертність у міській місцевості (рис. 3). Це призводить до загального зменшення населення на 1,5% щорічно. Таке положення ще раз підтверджує факт впливу соціальних та матеріальних умов на природний приріст населення.

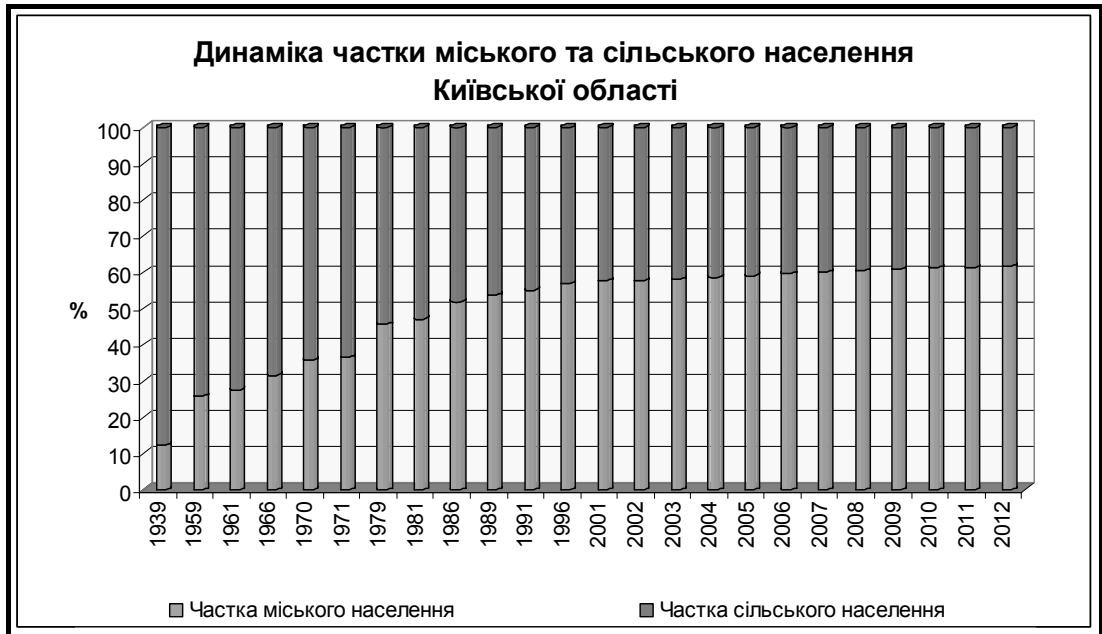

Рис. 2 – Динаміка структури населення Київської області

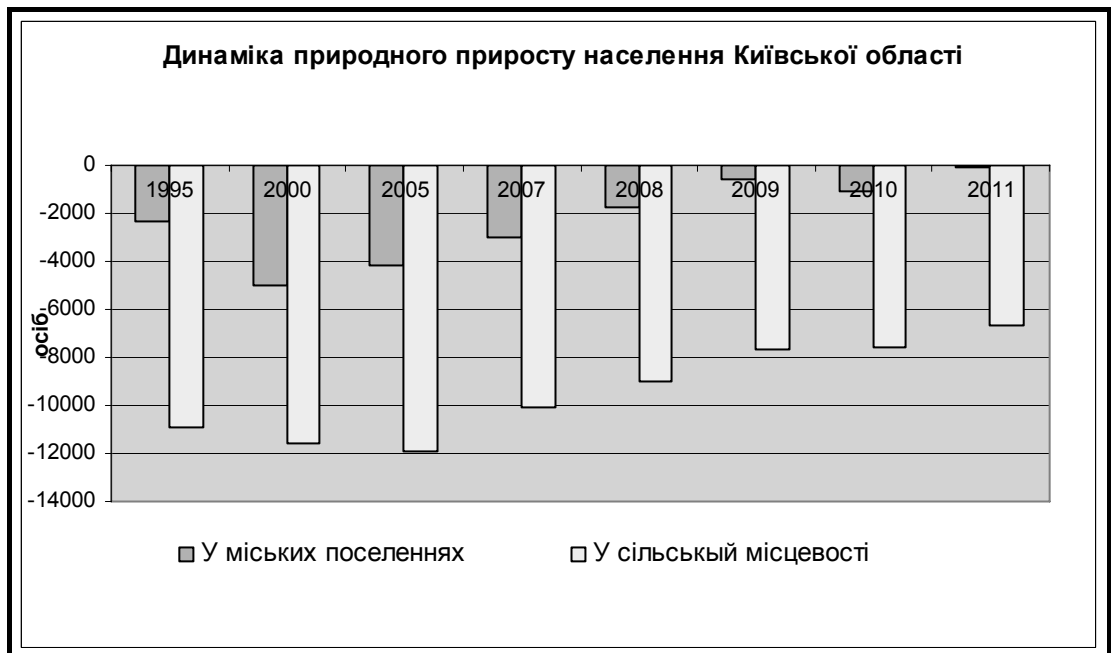

Рис. 3 – Динаміка природного скорочення населення Київської області

Процеси природного скорочення населення вплинули на його вікову структуру. Значно зменшилась частка дітей віком до 14 років. В периферійній зоні Києва вона складає лише 18,6%. Частка осіб пенсійного віку в області складає понад 21% (табл. 1) [4].

Така структура населення є нераціональною. Перш за все, у ній досить висока частка пенсіонерів та низька частка молоді і працездатного населення. Це значно ускладнює всі процеси розвитку демографічного потенціалу області. Глибока різниця між ними породжує нерівномірність розвитку господарства, яка ще більш посилює соціальні диспропорції.

Таблиця 1 – Вікова структура населення Київської області

Вікові категорії	Київська область	
	тис. осіб	у % до загальної кількості
Всього	1824,9	100
до 1 року	13,0	0,74
1-4	79,9	4,38
5-9	106,7	5,85
10-14	140,6	7,70
15-19	134	7,34
20-24	125,4	6,87
25-29	131,3	7,19
30-34	121,5	6,82
35-39	142,5	7,81
40-44	131,2	7,46
45-49	125,6	6,88
50-54	96,2	5,27
55-59	96,6	5,29
60-64	131,8	7,22
65-69	66,5	3,64
70 років і старше	182,1	10,25

Динаміка чисельності населення Київської області зумовлюється рядом чинників та особливостями природного та механічного руху населення. Протягом останніх десятиліть спостерігаються стійкі тенденції природного скорочення населення (рис. 4).

Рис. 4 – Динаміка природного руху населення Київської області

Баланс чисельності населення Київської області окрім природного приросту регулюється також *міграційними процесами*. Так, сальдо міграції Київської області в 2011 році було позитивним і склало 8673 особи. Лідером за числом прибулих як в абсолютних, так і відносних одиницях є Києво-Святошинський район. Деяко гірші показники, але з позитивним сальдо міграції, мають Вишгородський (617 осіб), Бориспільський, Бородянський

(47 осіб), Броварський (415 осіб), Васильківський (415 осіб) та Обухівський (407 осіб) райони. Натомість, в таких районах, як Рокитнянський, Сквирський, Ставищанський, Володарський та Згурівський, спостерігається чітка тенденція до росту від'ємного сальдо міграції. Пояснюється це низькими соціально-економічними показниками даних районів та доцентровим тяжінням до ядра системи розселення населення Київської області – Київської агломерації.

В динаміці міждержавних міграцій Київська область відзначається також позитивним сальдо. Лідерами за числом прибулих з інших держав також є Бориспільський, Бородянський, Броварський та Васильківський райони. Незаперечним лідером за цим показником є Києво-Святошинський район. За показниками 2011 року, число вибулих в міждержавній міграції в середньому по районах не перевищувало 7 осіб.

В міжрегіональній міграції також спостерігається позитивне сальдо. Райони, що знаходяться навколо міста Києва, мають найбільший міграційний приріст. Натомість, райони периферії – Рокитнянський, Сквирський, Ставищанський, Згурівський – відзначаються негативним сальдо міжрегіональної міграції.

Таким чином, в загальному балансі динаміки чисельності населення Київської області слід відзначити негативні тенденції в природному прирості населення в усіх районах області. Ситуація дещо поліпшується за рахунок позитивного сальдо міграцій. До демографічної проблеми районів, що мають негативні показники як природного так і в механічного приросту населення, варто віднести периферійні райони Київщини – Згурівський, Ставищанський, Тетіївський, Поліський.

При аналізі соціально-демографічного розвитку регіону варто приділити окрему увагу також і *соціальній інфраструктурі*, її основним структурним елементам та особливостям розвитку. Значний вплив на розвиток поселень, крім матеріального виробництва, має виконання ними соціальних функцій освітньо-культурного, організаційно-господарського, адміністративного, торговельно-розподільчого та лікувально-оздоровчого значення. Економічна підсистема поселень, що базується на діяльності різноманітних виробничо-господарських організацій, покликана створити матеріально-фінансові ресурси, які є необхідною умовою забезпечення соціального розвитку населених пунктів регіону [6].

В області працює 790 державних денних загальноосвітніх шкіл, з яких 218 розташовані у містах, 572 – у сільській місцевості. У цих школах навчається 280 418 учнів, у тому числі у міських – 128 285 учнів, у сільських – 80 133 учні. Крім того, в області функціонують 710 дошкільних закладів, де виховується 44,9 тис. дітей, 12 вечірніх шкіл, у яких навчається понад 5 тис. учнів. 6 приватних шкіл (біля 500 учнів). 26 професійно-технічних училищ (понад 13,3 тис. учнів), 23 вищих навчальних заклади (понад 41,1 тис. студентів), 55 позашкільних установ (понад 48,7 тис. дітей).

Демографічна криза, що охопила всі райони Київської області в першу чергу вплинула на освіту. Зменшення кількості учнів призвело

автоматично до реформ в самій територіальній структурі освітніх закладів. Так, наприклад з 2005 по 2011 рр. Кількість денних загальноосвітніх навчальних закладів зменшилась на 33 одиниці. Лідерами серед районів та міст обласного підпорядкування за цим показником є Білоцерківський, Іванівський, Кагарлицький райони, м Ірпінь. Києво-Святошинський район та більшість міст за ці 5 років або зберегли попередню кількість навчальних закладів або навіть збільшили їх. Найчастіше загальноосвітні навчальні заклади закривають в сільській місцевості або перетворюють їх на початкові навчальні заклади, що в свою чергу, на нашу думку, сьогодні і в недалекому майбутньому призведе до поглиблення рівня неосвіченості населення в зв'язку з тим, що не кожна сільська сім'я може дозволити собі значні територіальні переміщення для навчання дітей.

Київська область є значним медичним центром країни, який нараховує 1046 лікувально-профілактичних самостійних закладів, у тому числі 2 обласні лікарні, 2 обласні дитячі лікарні, 3 спеціалізовані лікарні, 25 центральних районних лікарень, 149 амбулаторно-поліклінічних закладів, 5 районних лікарень, 3 пологові будинки, 68 дільничних лікарень, 697 фельдшерсько-акушерських пунктів, 2 будинки дитини, дитячі санаторії. Поліклінічні та стаціонарні заклади мають високий рівень спеціалізації, який відповідає потребам населення.

Ситуація, що склалася в мережі закладів сфери охорони здоров'я регіону, аналогічна ситуації, що склалася в сфері освіти. Так, за часів незалежності кількість лікарняних закладів області скоротилася на 70 одиниць, тоді як середня тривалість життя населення області скоротилася приблизно на 8 років та кількість людей, що хворіють в декілька раз збільшилась. Така ситуація є радикально неприйнятною. Поруч із зменшенням кількості закладів охорони здоров'я зменшилась і кількість медичного персоналу.

Київська область у силу свого географічного положення та особливостей історичного розвитку має всі необхідні ресурси для розвитку туризму. Сприятливі кліматичні умови, наявність численних водних об'єктів, а також джерел мінеральних вод, багатство культурно-історичних пам'яток визначають роль Київської області як важливого туристсько-рекреаційного регіону.

Варто зазначити, що об'єкти соціальної сфери сільської місцевості, зазнали негативного впливу: згортається мережа закладів соціальної спрямованості, спорудження об'єктів соціальної сфери скоротилося до мінімуму, що негативно впливає на рівень забезпечення сільського населення побутовими послугами та благоустрій сільських територій, а також на відтворення населення та спричиняє міграційній відтік у міські поселення.

Недостатня кількість робочих місць, нижчі доходи, несприятливі умови побутового обслуговування селян, політика ліквідації «неперспективних» сіл стали причиною інтенсивної міграції населення у

великі промислові центри, а це, в свою чергу, спричинило скорочення чисельності сільських.

Соціально-демографічний розвиток регіону тісно пов'язаний із забезпеченням соціальної безпеки. Як зазначають Н. Мезенцева та О. Штельмах, для оцінки рівня *соціальної безпеки регіонів* використовуються індикатори демографічної якості населення, напруженості на ринку праці, добробуту населення та соціальних негараздів [3]. З точки зору конкретної людини або певних соціальних груп суспільства, важливими є не сам перелік соціальних негараздів, а їх найголовніші кількісно-якісні параметри, до яких можна віднести ряд показників. На нашу думку, найкраще відображають соціальні негаразди у Київській області такі показники, як рівень безробіття, добробуту/бідності населення, поширення алкоголізму та наркоманії, рівень злочинності та захворюваності населення.

Основою більшості соціальних негараздів є матеріальне становище працездатного населення. В свою чергу, матеріальне становище населення визначається безробіттям. Київська область за цим показником в останні роки по завершенню економічної кризи має позитивну динаміку. Так, наприклад, в 2008 році кількість безробітних становила 27320 осіб, в 2009 – 16932 особи, в 2010 – 16523 особи, в 2011 – 15554 особи. Середня тривалість безробіття складає 4 місяці. Згідно цієї динаміки, Київська область також має позитивну тенденцію до зменшення частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму – в 2011 році вона складала близько 11%.

За останні 20 років збільшився рівень поширення таких соціальних індикаторів життя населення як наркоманія, захворюваність на СНІД та туберкульоз. Лише в останні кілька років ситуація почала дещо покращуватись. Зокрема, кількість хворих, які перебували на обліку в медичних закладах з діагнозом алкоголізм в 2006 році становила 28,2 тис. осіб, а в 2011 – 24,2 тис. осіб, а з діагнозом наркоманія та токсикоманія – 1559 осіб та 1225 осіб відповідно. Така ж динаміка спостерігається щодо захворюваності на активний туберкульоз: у 2006 році – 3541 особа, в 2011 – 2726 осіб.

При доволі органічній стабільності в матеріальному забезпеченні регіону на рівень соціальних негараздів негативно впливає такий соціальний індикатор як злочинність. В 2005 році в Київській області кількість зареєстрованих злочинів складала 13375, а в 2011 – 17376. Лідерами за кількістю злочинів є райони і міста, що наближені до міста Києва: Броварський, Києво-Святошинський райони, міста Біла Церква, Ірпінь тощо.

Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що на сьогоднішній день Київська область потребує значного державного втручання для вирішення низки проблем для зменшення поширення соціальних негараздів в регіоні.

Висновки. Під час дослідження соціально-демографічних процесів на території Київської області було виявлено ряд позитивних та негативних моментів у розвитку цього процесу. Демографічна ситуація в регіоні не може визначатися як кризова, проте позитивні зміни відбуваються лише за

рахунок притоку репродуктивного населення з-за меж регіону. Зміна форм господарювання, особливо в сільській місцевості призвела до високого рівня безробіття. В регіоні зростає чисельність соціально незахищеного населення, що, в свою чергу, може призвести до соціальних негараздів та, як наслідок, соціального „вибуху”. Соціальна інфраструктура належно не функціонує в переферійних районах, особливо в сільській місцевості.

Список літератури

1. *Боярский А. Я.* Основы демографии : Учеб. пособие для экон. спец. вузов /. Боярский А. Я., Валентей Д. И., Кваша А. Я. ; [под ред. А. Я. Боярского]. – М. : Статистика, 2002. – 295 с. 2. *Ищук С. И.* Київська господарська агломерація : досвід регіонального менеджменту : Монографія / С. И. Ищук, О. В. Гладкий. - К. : ВГЛ "Обрії", 2005. - 239 с. 3. *Мезенцева Н. И.* Типізація регіонів України за загрозами соціальної безпеки / Н. И. Мезенцева, О. О. Штельмах // Вісник Київського університету. Сер. Географія. – 2006. – Вип. 53. – С. 19–20. 4. Офіційний сайт державної служби статистики. Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua. 5. *Олійник Я. Б.* Вступ до соціальної географії / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – К. : Знання, 2000. – 204 с. 6. *Питюренко Е. И.* Системы расселения и территориальная организация народного хозяйства / Е. И. Питюренко. - К. : Наук. думка, 1983. – 140 с. 7. Сайт Київської обласної ради. Режим доступу: www.kor.gov.ua.

Баран Г. Сучасні особливості соціально-демографічних процесів в Київській області та чинники їх формування

Проаналізовано особливості та чинники розвитку соціально-демографічних процесів в Київській області. Здійснено оцінку сучасного стану основних елементів соціально-демографічної ситуації Київщини та виявлено вплив на характер їх структурних змін основних груп факторів.

Ключові слова: соціально-демографічна ситуація, соціально-демографічний процес, розселення, соціальні негаразди.

Баран А. Современные особенности социально-демографических процессов в Киевской области факторы их формирования.

Проанализированы особенности и факторы развития социально-демографических процессов Киевской области. Осуществлена оценка современного состояния основных элементов социально-демографической ситуации Киевщины и выявлено влияние на характер их структурных изменений основных групп факторов.

Ключевые слова: социально-демографическая ситуация, социально-демографический процесс, расселение, социальные проблемы.

Baran G. Modern features of socio-demographic processes in the Kiev region and factors of its formation.

The features and factors of the socio-demographic processes Kiev region. The estimation of the current state of the main elements of the socio-demographics of Kyiv and the effects of the nature of the structural changes of major groups of factors.

Keywords: socio-demographic situation, socio-demographic process, resettlement, social ills.

Надійшла до редколегії 06.02.2013